

TEKST INKI DE JONGE | ILLUSTRATIE GERRIT GULDENHEMEL

“

Soms moet je het huis uit om thuis te komen. Jan Veldman moest weg uit Zandeweer om te worden wie hij worden moest: veelgevraagd scenarioschrijver en muzikant. Een gesprek over *Iemandsland*, vertraagde ontroering, en de noodzaak van het niks.

WACHT MAAR

Hij had altijd wind tegen. En als het een beetje wou, regende het ook als hij in zijn eenetje over de eindeleze, kaarsrechte Kielster Achterweg naar school in Appingedam fietste. Natuurlijk was aan het eind van de dag de wind gedraaid, zodat hij hem weer tegen had op de terugweg naar Zandeweer. Natuurlijk was het nog harder gaan regenen. Natuurlijk passeerde die vrachtwagen hem dan net door die ene plas. Doorweekt, klappertandend, turend door zijn beslagen bril, trapte hij zich een weg naar huis. En bij iedere pedaalslag dacht de jonge Jan Veldman: Wacht maar. Wacht maar. Wacht maar. „Oh ja”, zegt hij nu, een slordige veertig jaar later, en hij glimlacht er zo’n beetje bij. „Ja, dat weet ik nog wel.”

Hij woont allang niet meer in Zandeweer, maar in Naarden, waar hij koffie met appel-flappen neerzet op de keukentafel. Hij is allang geen schooljongen meer, maar een succesvol scenarioschrijver, onder meer bekend van zijn stukken voor toneelgroep Orkater, en het script voor de Groningse soap *Boven Wotter*. Hij schreef ook het scenario voor *Iemandsland*, het stuk over de Veenkoloniën, dat vrijdag in Nieuw-Buinen in première gaat.

Iemandsland. Een stuk over ‘brilletjes, buitenbeentjes die gingen en binnenbeentjes die bleven’, de vergelijking met zijn eigen jeugd in Zandeweer ligt voor de hand. Want hij was zelf een bebrild buitenbeentje.

„Ze vonden mij maar een rare kwast. Dat kwam omdat ik met dingen bezig was waar niemand iets van begreep. Strips tekenen. Poppenkast spelen. Bibliotheek maken. Voorstellingen geven. Ik vroeg me niet af of dat zo hoorde, ik moest dat gewoon doen. En ik wilde, dat was mijn fout, de anderen ervan overtuigen dat dat enorm leuk was. Dat dat uiteindelijk leuker was dan hun leven. En daar ging het mis. Want dat vonden zij absoluut niet.”

In Iemandsland zeggen twee jongens tegen elkaar: de brildragers zijn de grote gasten van deze tijd. Was dat hoe jij het ook voelde, toen?

„Nou, nee. Maar het had me wel heerlijk geleken als iemand dat in die tijd tegen me gezegd zou hebben.”

Iemandsland is gebaseerd op de liedjes van Bert Hadders en de Nozems. „De liedjes van Bert hebben het voordeel, maar ook enigszins het nadeel, dat ze op zichzelf al heel erg vertellend zijn. Het zijn eigenlijk monologen van mensen die een bepaalde *state of mind* hebben, dus wat dat betreft maide Bert met zijn liedjes eigenlijk het gras voor mijn voeten weg. Maar ik vind ze wel heel erg goed. Het toont ook een Groningen, de Veenkoloniën, dat ik niet echt goed ken, dat een mooi soort rauwheid heeft, anders dan het Hogeland, waar ik vandaan kom.”

‘Iemandsland’ gaat over een man die terugkeert naar zijn geboortegrond. Hij spreekt twee talen. Is dat ook wat jij bent gaan doen?

„Ehmmmm. Ja, maar het is minder schizofreen dan je denkt. Mijn jeugd in Zandeweer, dat is het wat waar ik uit tap. Bij alles wat ik doe.”

„De plek waar je vandaan komt wordt een soort mythische omgeving. Ergens kom ik er altijd weer terug. Ik weet hoe de mensen spreken, ik ken de voortdurende relativering in hun zinnen die ze als een biljarter via de band spelen; het nooit precies zeggen wat je bedoelt. Hoe ze naast elkaar staan en naar voren kijken als ze met elkaar praten. Of weggijken, helemaal als je wat te zeggen hebt.”

Hij is een lange, magere verschijning, met dwalende ogen achter een bril. Hij formuleert denkend, zijn zinnen doorspekend met ‘eh’s’, telkens verzittend tijdens zijn geluidloze zuchtlachjes. hhhhhh- die even snel verdwijnen als ze opborrelen.

Veel Groninger toneelstukken, maar vooral zijn Groninger liedjes, worden volkt door eenzame mannen met grote dorst. Vaak gemodelleerd naar zijn vader en listig vermomd als ‘ik’, bijvoorbeeld in het lied *Wat ‘n ellende*.

„Mijn vader was een lieve, maar ook boze

man. Daar was als kind heel moeilijk mee te dealen. Hij was zeeman, kapitein op een coaster. En als hij thuiskwam was er altijd een soort wrok. Na een carrière van matroos, kok, tweede stuurman, eerste stuurman en kapitein, was hij ineens uitgerangeerd. De schepen waar hij op voer, kregen steeds minder te betekenen, wat voelde als een neergang. Op zeker moment moest hij van mijn moeder toch maar werk op de wal gaan zoeken. Dan kon hij ook wat meer bij de kinderen zijn. Toen werd hij portier bij de Eemscentrale.”

„In zijn zeemanstijd dronk hij wel het een en ander. En drank maakte agressie in hem los. Die boosheid was indrukwekkend. Dat iemand het ene moment de zaak rustig probeerde te benaderen, de zaak onder controle wilde houden.

“MIJN JEUGD IN ZANDEWEER, DAT IS HET WAAR IK UIT TAP. BIJ ALLES WAT IK DOE